

УДК 378.53.004

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2026.1.24>

Оксана ХМІЛЬ

викладач кафедри іноземної філології та перекладу,
Державний торговельно-економічний університет, o.khmil@knu.edu.ua,
ORCID: 0000-0003-2304-2273

ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ МЕТОДІВ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У процесі дослідження автором проаналізовано сучасні наукові підходи до формування іноземної комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти, розглянуті дефініції «компетентність» та «компетенція»; узагальнено досвід упровадження ефективних методів навчання іноземних мов у закладах вищої освіти. Зазначено, що іноземна комунікативна компетентність виступає ключовою складовою професійної підготовки майбутніх фахівців, оскільки забезпечує їхню здатність до ефективної міжкультурної взаємодії, професійної мобільності та інтеграції у глобалізований освітній і професійний простір. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю модернізації освітнього процесу в умовах цифровізації, глобалізації і підвищення вимог до рівня іноземної підготовки фахівців. Сучасні виклики освітнього середовища потребують впровадження інноваційних методів навчання, орієнтованих на розвиток практичних мовленнєвих умінь, критичного мислення та автономності здобувачів освіти. Методологія дослідження включала використання системного, компетентнісного та діяльнісного підходів, що дозволило комплексно розглянути процес формування іноземної комунікативної компетентності. У роботі застосовано методи аналізу й узагальнення наукових джерел, порівняльний аналіз сучасних педагогічних технологій. Наукова новизна дослідження полягає у систематизації та обґрунтуванні ефективних методів формування іноземної комунікативної компетентності з урахуванням сучасних освітніх тенденцій, зокрема цифровізації, персоналізації навчання та використання інноваційних технологій.

У результаті дослідження встановлено, що найбільш ефективними є комунікативний, проєктно-орієнтований, інтерактивний навчання, а також метод занурення, які забезпечують активізацію мовленнєвої діяльності здобувачів освіти та формування практичних навичок іноземного спілкування.

Ключові слова: освітній процес, іноземна комунікаційна компетентність, компетенції, інновації, цифровізація, ЗВО.

Oxana KHMIL. EXPERIENCE IN IMPLEMENTING EFFECTIVE METHODS FOR DEVELOPING FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE AMONG HIGHER EDUCATION STUDENTS

In the course of the study, the author analyses contemporary scientific approaches to the development of foreign language communicative competence among higher education students, examines the definitions of 'competence' and 'competency', and summarises experience in implementing effective methods of foreign language teaching in higher education institutions. It is noted that foreign language communicative competence is a key component of the professional training of future specialists, as it ensures their ability to engage in effective intercultural interaction, professional mobility and integration into a globalised educational and professional environment. The relevance of the study stems from the need to modernise the educational process in the context of digitalisation, globalisation and increasing demands on the level of foreign language training for specialists. Contemporary challenges in the educational environment require the introduction of innovative teaching methods focused on the development of practical language skills, critical thinking and the autonomy of learners. The research methodology involved the use of systemic, competence-based and activity-based approaches, which enabled a comprehensive examination of the process of developing foreign language communicative competence. The study employed methods of analysis and synthesis of academic sources, as well as a comparative analysis of contemporary pedagogical technologies. The scientific novelty of the research lies in the systematisation and justification of effective methods for developing foreign language communicative competence, taking into account contemporary educational trends, in particular digitalisation, personalised learning and the use of innovative technologies.

The study found that the most effective approaches are communicative, project-based and interactive teaching, as well as the immersion method, which ensure the activation of learners' speech activity and the development of practical foreign language communication skills.

Key words: educational process, foreign language communicative competence, competences, innovations, digitalisation, higher education institutions.

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси, що характеризують сучасний етап розвитку суспільства, зумовили глибоку трансформацію системи вищої професійної освіти, сприяючи її модернізації та інтеграції у світовий освітній простір. У цих умовах відбувається становлення інноваційної освітньої

парадигми, орієнтованої на компетентнісний підхід, академічну мобільність, міжкультурну взаємодію, підготовку конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно функціонувати в глобалізованому середовищі.

Особливого значення у цьому контексті набуває іноземна підготовка здобувачів

вищої освіти, яка виступає одним із ключових компонентів професійної освіти [7]. Саме вона забезпечує формування іншомовної комунікативної компетентності як інтегративної характеристики особистості, що включає мовні, соціокультурні, прагматичні та стратегічні компоненти. З огляду на це, актуалізується потреба у впровадженні ефективних методів навчання іноземних мов, здатних забезпечити не лише засвоєння мовних знань, але й розвиток практичних комунікативних умінь у реальних або наближених до реальних умовах спілкування. У сучасному освітньому дискурсі значна увага приділяється пошуку та апробації інноваційних методів і технологій навчання, зокрема комунікативного, інтерактивного, проєктного та змішаного навчання, а також використанню цифрових ресурсів і технологій штучного інтелекту. Їх впровадження сприяє активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти, індивідуалізації освітнього процесу та підвищенню рівня мотивації до вивчення іноземної мови.

Узагальнюючи зазначене, досвід упровадження ефективних методів формування іншомовної комунікативної компетентності свідчить про необхідність комплексного підходу, який поєднує традиційні педагогічні практики з інноваційними технологіями та орієнтується на розвиток здатності здобувачів освіти до міжкультурної комунікації, професійної мобільності та самореалізації у глобальному освітньому середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У межах першого напрямку наукових досліджень доцільно звернути увагу на праці, присвячені методичним аспектам формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів освіти. Зокрема, у дослідженні Л. Волкової [1] обґрунтовано ефективність використання методу ділових ігор як інноваційного педагогічного інструменту, що сприяє активізації мовленнєвої діяльності студентів, розвитку їхніх комунікативних умінь і моделюванню професійно орієнтованих ситуацій спілкування. Водночас у працях В. Дроздової та К. Рудницької [2] здійснено ґрунтовний аналіз структурних компонентів іншомовної комунікативної компетентності, які розглядаються як теоретико-методологічна основа для розроблення дидактичних засад її формування. Автори акцентують увагу на інтегративному характері цього феномена, що поєднує лінгвістичні, соціокультурні, прагматичні та стратегічні складові. Окрім зазначених дослідників, вагомий внесок у вивчення проблеми формування іншомовної компетент-

ності здійснили українські науковці Н. Гальскова, О. Бігич, С. Ніколаєва, які розглядають іншомовну підготовку як складний багаторівневий процес, спрямований на розвиток здатності до ефективної міжкультурної комунікації. У їхніх працях обґрунтовано необхідність впровадження комунікативно орієнтованих та інтерактивних методів навчання, що забезпечують формування практичних мовленнєвих навичок.

Мета статті. Теоретичне обґрунтування, узагальнення досвіду впровадження ефективних методів формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення іноземної мови виступає важливим чинником формування іншомовної мовленнєвої діяльності та невід'ємним компонентом професійної підготовки здобувачів вищої освіти. Воно не лише забезпечує опанування мовних знань, а й сприяє розширенню когнітивного простору особистості, збагаченню загальнокультурного досвіду та поглибленню розуміння універсальних механізмів міжособистісної та міжкультурної комунікації. У цьому контексті іншомовна підготовка набуває інтегративного характеру, поєднуючи лінгвістичні, соціокультурні та прагматичні аспекти. Зазначений процес сприяє формуванню здатності здобувачів освіти не лише до засвоєння та відтворення знань, але й до їх усвідомленого застосування, закріплення і трансформації у практичній діяльності. Особливого значення набуває розвиток комунікативних умінь і навичок, що забезпечують ефективну взаємодію в іншомовному середовищі.

Важливим методичним підходом є створення навчальних ситуацій автентично-проблемного характеру, які моделюють реальні комунікативні умови та стимулюють активну пізнавальну діяльність здобувачів освіти [6]. Такі ситуації передбачають необхідність самостійного прийняття рішень, вибору адекватних стратегій мовленнєвої поведінки та пошуку ефективних способів розв'язання поставлених завдань. Це, у свою чергу, сприяє розвитку критичного мислення, автономності навчання і здатності до рефлексії. У зв'язку з цим актуалізується потреба у впровадженні ефективних педагогічних технологій, зокрема творчих, інтерактивних та інноваційних методик навчання. Їх характерною ознакою є проблемно-орієнтований підхід, який передбачає постановку навчального завдання, його аналіз і пошук оптимальних шляхів розв'язання, що забезпечує

підвищення якості формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів освіти.

Ефективність професійної підготовки значною мірою визначається не лише обсягом засвоєних знань, умінь і навичок, а передусім сформованістю інтегративних особистісно-професійних якостей, які у сучасному науковому дискурсі окреслюються поняттями «компетенція» та «компетентність». Саме ці категорії відображають здатність особистості до успішної діяльності, адаптації до змінних умов професійного середовища, саморозвитку та ефективної взаємодії у соціокультурному просторі. У межах компетентнісного підходу акцент переноситься з накопичення знань на їх практичне застосування, розвиток критичного мислення, автономності та здатності до прийняття рішень у нестандартних ситуаціях. Автори дослідження [8] зазначають, що компетентність розглядається як динамічна характеристика особистості, що інтегрує когнітивні, діяльнісні та ціннісні компоненти. Теоретичне обґрунтування компетентнісного підходу, а також аналіз традиційних моделей професійної освіти крізь призму компетентнісних моделей представлено у працях як зарубіжних, так і українських науковців. Зокрема, значний внесок у розроблення цієї проблематики здійснили А. Василюк, І. Пометун, І. Татаренко, які обґрунтовують необхідність переходу від знанневої до компетентнісної парадигми освіти. Водночас вагомими є дослідження українських учених Н. Бібік, О. Овчарук, Л. Паращенко, С. Сисоєвої, які розглядають компетентність як ключову характеристику результатів навчання та основу модернізації освітніх систем.

Поняття «компетентність» характеризує рівень професійної сформованості особистості, що виявляється у здатності ефективно застосовувати набуті знання, уміння й навички у процесі мислення, оцінювання й прийняття обґрунтованих рішень у професійній діяльності [4]. Більшість вчених єдині в думці про те, що поняття «компетенція» вводиться як спроба класифікації знань, умінь та навичок з урахуванням їхньої важливості та цінності в житті. У європейській традиції як компетенція використовується термін кваліфікація. Сенс кваліфікації полягає у знанні предмета, вмінні застосовувати ці знання у професійній діяльності, що відповідає поняттю професійної компетенції [5]. У нашому розумінні компетентність постає як інтегративна, узагальнена характеристика особистості, що відображає її здатність ефективно діяти в різноманітних життєвих і про-

фесійних ситуаціях. Вона передбачає вміння розв'язувати типові й нестандартні завдання, приймати обґрунтовані рішення та адаптуватися до змінних умов, спираючись на сукупність набутих знань, умінь, практичного досвіду, ціннісних орієнтацій і особистісних якостей. Компетентність має динамічний характер і формується в процесі навчання, соціалізації та професійної діяльності, забезпечуючи здатність до саморозвитку, рефлексії та безперервного вдосконалення. Вона поєднує когнітивний (знання), діяльнісний (уміння і навички), мотиваційно-ціннісний (установки, мотивація) та соціальний компоненти, що дозволяє особистості ефективно взаємодіяти в соціальному та професійному середовищі. Іншомовна компетентність у межах даного дослідження розглядається як складова професійної компетентності фахівця, що характеризується здатністю ефективно використовувати іноземну мову на функціональному рівні в професійній діяльності. Вона забезпечує можливість здійснення результативної ділової комунікації з іноземними партнерами, розширення професійних контактів та інтеграцію у міжнародне професійне середовище. Вважаємо, сформована іншомовна компетентність виступає важливим інструментом безперервного професійного розвитку, оскільки сприяє доступу до актуальних наукових джерел, участі у міжнародних проєктах і професійному спілкуванню із закордонними колегами, що, у свою чергу, забезпечує самовдосконалення фахівця в умовах глобалізації.

У сучасному європейському освітньому просторі значна увага приділяється формуванню ключових і професійних компетентностей, серед яких важливе місце посідає іншомовна комунікативна компетентність. Так, у Німеччині освітня політика орієнтована на якісне формування спеціалізованих знань, умінь і практичних навичок, що поєднуються з розвитком ключових компетентностей. Останні мають міждисциплінарний характер, виходять за межі окремих професій і забезпечують психологічну готовність фахівця до інноваційних змін, професійної мобільності та можливого перепрофілювання. Подібні тенденції простежуються і в інших країнах Європейського Союзу. Зокрема, у Польщі система вищої освіти активно впроваджує компетентнісний підхід відповідно до положень Polish Qualifications Framework [10], який регламентує формування мовних, комунікативних і міжкультурних компетентностей як складових професійної підготовки. У Чехії важливу роль відіграє Czech National

Qualifications Framework [9], що також передбачає інтеграцію іншомовної підготовки у професійну освіту та орієнтацію на практичне застосування мовних знань у міжкультурному середовищі.

На загальноєвропейському рівні базовим документом, який визначає стандарти іншомовної компетентності, є Common European Framework of Reference for Languages (CEFR, Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти) [3]. Він встановлює рівні володіння мовою (A1–C2), описує мовленнєві компетентності та слугує орієнтиром для розроблення освітніх програм у більшості країн Європи.

Здійснюючи аналітичний огляд та узагальнення сутнісних характеристик зазначених вище дефініцій, можна зробити висновок щодо ефективних методів формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти:

1. Комунікативний метод. Спрямований на формування здатності до реальної мовленнєвої взаємодії через моделювання автентичних комунікативних ситуацій. Забезпечує розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності та орієнтується на функціональне використання мови.

2. Проектно-орієнтоване навчання. Передбачає виконання практико-орієнтованих завдань, що інтегрують мовну та професійну підготовку. Сприяє розвитку автономності, критичного мислення та здатності застосовувати мову у професійній діяльності.

3. Метод ділових ігор базується на моделюванні професійних і соціальних ситуацій, що вимагають активного використання іноземної мови. Сприяє формуванню комунікативних стратегій, мовленнєвої гнучкості та навичок міжособистісної взаємодії.

4. Інтерактивні методи навчання. Включають дискусії, дебати, мозкові штурми, кейс-метод, що активізують пізнавальну діяльність студентів. Забезпечують розвиток аргументованого мовлення, критичного мислення та вміння вести діалог.

5. Змішане та цифрове навчання. Поєднує традиційні форми навчання з використанням цифрових платформ, онлайн-ресурсів та технологій штучного інтелекту. Забезпечує персоналізацію навчання, доступ до автентичних матеріалів і розширення мовної практики.

6. Метод занурення (Immersion / Virtual immersion) передбачає створення умов максимально наближених до іншомовного середовища, зокрема через використання мультимедійних ресурсів, онлайн-комунікації та

віртуальних платформ. Сприяє формуванню природних мовленнєвих навичок і міжкультурної компетентності.

7. Використання методу дискусії у процесі навчання іноземної мови є ефективним інструментом формування прагматичної компетентності здобувачів вищої освіти, оскільки передбачає активне залучення студентів до реального мовленнєвого спілкування в умовах, максимально наближених до автентичних комунікативних ситуацій. Зазначений метод орієнтований не лише на відтворення мовних знань, а й на їх функціональне застосування з урахуванням контексту, комунікативної мети, соціальних ролей та міжкультурних особливостей взаємодії.

Вважаємо, що вищезазначені методи створюють умови для активізації мовленнєвої діяльності, розвитку критичного мислення та формування практичних навичок іншомовного спілкування.

Висновки. У процесі дослідження досвіду впровадження ефективних методів формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти встановлено, що результативність цього процесу визначається інтеграцією сучасних педагогічних підходів, орієнтованих на практичне використання мови, міжкультурну взаємодію та професійну спрямованість навчання. Зокрема, застосування комунікативного, проектно-орієнтованого, інтерактивного та змішаного навчання, а також методів занурення та цифрових технологій забезпечує формування не лише мовних знань, а й здатності до їх ефективного використання у реальних комунікативних ситуаціях. Досвід упровадження зазначених методів засвідчує, що важливим чинником є створення освітнього середовища, яке стимулює активну мовленнєву діяльність, розвиток критичного мислення, автономності та рефлексії здобувачів освіти. Особливої актуальності набуває використання інформаційно-комунікаційних технологій та інструментів штучного інтелекту, які сприяють персоналізації навчального процесу, індивідуалізації освітніх траєкторій та розширенню можливостей міжкультурної комунікації. *Подальших наукових пошуків* потребує проблема оцінювання рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності з урахуванням сучасних міжнародних стандартів, зокрема компетентнісного підходу та рекомендацій CEFR, а також розроблення валідних інструментів моніторингу результатів навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волкова Л. В. Ділова гра як метод підвищення ефективності формування іншомовної комунікативної компетенції студентів. *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. 2019. Вип. 1(28). С. 43–58.
2. Дроздова В. В., Рудніцька К. В. Структура професійної іншомовної компетентності майбутнього фахівця. *Науковий вісник Ужгородського університету : збірник наукових праць. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. Вип. 2 (49). С. 51–56.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. С. Ю. Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.
4. Ключник Р. М., Щолокова Г. В., Кулько В. А., Комліченко А. А., Разінькова М. Ю. Деякі аспекти формування граматичної компетентності при вивченні англійської мови. *Академічні візії*. 2024. Вип. 38. С. 112–115.
5. Когут І. Формування іншомовної компетентності у студентів в процесі навчання: теоретичні засади. *Молодий вчений*. 2022. Вип. 10 (110). С. 106–110. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-10-110-21>
6. Хоменко О. Іншомовна підготовка як невід’ємний складник вищої освіти в умовах глобалізації та інформатизації суспільства. *Науковометодичний часопис «Вища освіта України». Національна академія педагогічних наук України*. 2012. №2(45). С. 55–61.
7. Черньонков Я. Розвиток іншомовної комунікативної культури засобом інтегрованих занять з англійської мови на немовних факультетах. *Нова філологія: збірник наукових праць*. 2008. Вип. №30. С. 319–322.
8. Яриновська К., Башманівський О. Формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти при вивченні іноземних мов: інструменти, методи й прийоми. *Українська полоністика*. 2023. Вип.21(1). С. 93–102.
9. National Referencing Report of the Czech Republic to the European Qualifications Framework. Prague: Ministry of Education, Youth and Sports, 2015. URL: <https://archiv-nuv.npi.cz> (дата звернення: 18.03.2026).
10. Polish Qualifications Framework. Warsaw: Educational Research Institute, 2013. URL: <https://kwalifikacje.gov.pl> (дата звернення: 18.03.2026).
11. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning. *Official Journal of the European Union*. 2008. URL: <https://eur-lex.europa.eu> (дата звернення: 18.03.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 23.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.05.2026